

HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA HELSINKI FOUNDATION for HUMAN RIGHTS

RADA FUNDACJI

Halina Bortnowska-Dąbrowska Marek Antoni Nowicki
Jerzy Ciemniński Teresa Romer
Janusz Grzelak Mirosław Wyrzykowski
Michał Nawrocki

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes: Danuta Przywara
Wiceprezes: Maciej Nowicki
Sekretarz: Piotr Kładoczny
Skarbnik: Lenur Kerymov
Członek Zarządu: Dominka Bychawska-Siniarska

Warszawa, dn. 4 października 2017 r.

2094/2017/PIP/MK

Szanowna Pani

Dorota Kuske

Prokurator Rejonowy

w Warszawie Pradze-Południe

ul. Kamienna 14

03-441 Warszawa

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej: Fundacja, HFPC) pragnie wyrazić zaniepokojenie publikacjami prasowymi, które ukazały się na stronach internetowych onet.pl – „Agnieszka. Śmierć monitorowana”¹ oraz gazeta.pl – „Zagadkowa śmierć w więziennej celi. <<Agnieszka umierała na oczach kilkudziesięciu osób>>”². Wspomniane artykuły dotyczą sprawy osadzonej **Agnieszki Pysz**, która zmarła w Areszcie Śledczym Warszawa-Grochów w dn. 7 czerwca 2017 r. Stan zdrowia Agnieszki Pysz miał pogarszać się gwałtownie już od momentu, gdy trafiła ona do aresztu śledczego w dn. 3 czerwca 2017 r. Z przytoczonych w publikacjach relacji współosadzonych wynika, że kobieta w ostatnich dniach życia *„puchła, nie oddawała moczu i ledwo dało się ją poznać”*. Z tekstów wynika również, że o złym stanie zdrowia p. Pysz miał być wielokrotnie zawiadamiany personel aresztu, jednak – zdaniem lekarza pracującego

¹Red. Janusz Schwertner, opubl. 30.09.2017 r., dostęp: 2.10.2017 r., http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/agnieszka-smierc-monitorowana/3t8y6y9?utm_source=wiadomosci_viasg&utm_medium=nitro&utm_campaign=allonet_nitro_new&srcc=ucs&utm_v=2.

² Red. mk, opubl. 1.10.2017 r., dostęp: 2.10.2017 r., <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114884,22451272,zagadkowa-smierc-w-wieziennej-celi-umierala-na-oczach-kilkudziesieciu.html>.

w jednostce – symulowała ona chorobę. W konsekwencji, karetka pogotowia miała zostać wezwana do osadzonej dopiero w dn. 7 czerwca 2017 r. Tego samego dnia kobieta zmarła.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka. Należy podkreślić, że śmierć osoby pozbawionej wolności w wyniku braku leczenia bądź niewłaściwego jej leczenia może stanowić naruszenie art. 2 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. W kontekście niniejszej sprawy pragniemy poczynić kilka systemowych uwag na temat gwarancji wynikających z **art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka**, stanowiącego o prawie do życia.

Po pierwsze, należy powtórzyć za L. Garlickim, że pozbawienie wolności przez funkcjonariuszy państwowych oznacza **przejęcie przez nich odpowiedzialności za życie i integralność fizyczną danej osoby**. Zakłada się bowiem, że – skoro już doszło do pozbawienia wolności – to osoba taka pozostaje pod pełną kontrolą państwa i nie może stwarzać zagrożeń, o jakich mówi art. 2 ust. 2 EKPCz. Śmierć osoby w jakikolwiek sposób pozbawionej wolności rodzi po stronie państwa obowiązek wykazania, że jego funkcjonariusze nie ponoszą za nią odpowiedzialności. Odpowiedzialność państwa przybiera tu szerszy charakter, gdyż, obok generalnie przewidzianej przez art. 2 ust. 2 EKPCz odpowiedzialności za ekscesywne użycie „śmiertelnej siły”, pojawia się **odpowiedzialność za zaniedbania prowadzące do utraty życia spowodowanej działaniami osób trzecich, chorobą bądź wypadkiem**³. Ponadto, „państwo odpowiada, przede wszystkim, za sytuację **nagłej utraty życia przez zatrzymanego**. Pojawiać się wówczas może przypuszczenie, że śmierć stała się wynikiem maltretowania przez funkcjonariuszy”⁴. Choć generalnie Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu przyjmuje, że fakt spowodowania śmierci przez funkcjonariuszy powinien zostać wykazany „w sposób wykluczający rozsądne wątpliwości”, to – w kontekście osób pozbawionych wolności – wykazanie „może wynikać z równoległego wystąpienia dostatecznie poważnych, jasnych i spójnych poszlak bądź niepodważalnych domniemań faktycznych (...) W istocie rzeczy, można uznać, że **na władzach spoczywa ciężar przedstawienia satysfakcjonującego i przekonującego wyjaśnienia**”⁵.

³ L. Garlicki (red.), Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1-18, Tom. 1, Warszawa 2010, s. 81.

⁴ Tamże.

⁵ Zob. wyroki ETPCz w sprawach: *Salman p. Turcji* (skarga nr 21986/93), *Tanli p. Turcji* (skarga nr 26129/95), *Ognyanova i Choban p. Bułgarii* (skarga nr 46317/99).

Szczególnego podkreślenia wymaga obowiązek władz, polegający na **udzieleniu natychmiastowej pomocy lekarskiej** osobie pozbawionej wolności, która znalazła się w stanie zagrożenia życia. Od funkcjonariuszy (również Służby Więziennej) powinno się oczekiwać zdolności do dostrzeżenia sytuacji nagłego pogorszenia się stanu osadzonego oraz natychmiastowego wezwania pomocy⁶. Odpowiedzialność za, nawet nieumyślne, wywołanie skutku śmiertelnego wzmacnia się, gdy wykazane zostanie, że funkcjonariusze nie dopełnili obowiązujących procedur. Trybunał w przeszłości stwierdzał naruszenie art. 2 np. w sytuacji śmierci osoby unieruchomionej pasami bezpieczeństwa w izbie wytrzeźwień wobec braku regularnej kontroli jej stanu⁷. Odpowiedzialność państwa może pojawić się zwłaszcza na tle **śmierci osoby pozbawionej wolności w wyniku jej choroby**. Z bogatego orzecznictwa ETPCz jednoznacznie wynika, że brak leczenia bądź niewłaściwe leczenie osadzonego, który w rezultacie zmarł, stanowi naruszenie art. 2 Konwencji⁸. W kontekście niniejszej sprawy szczególnego znaczenia nabiera wyrok w sprawie *Kats i inni p. Ukrainie*, który dotyczył śmierci więźnia po zbyt późnej reakcji administracji zakładu karnego na oczywiście poważne objawy chorobowe⁹.

Artykuł 2 Konwencji zobowiązuje także państwo do **wyjaśnienia każdego przypadku utraty życia, który w sposób oczywisty nie wynika z przyczyn naturalnych (aspekt proceduralny prawa do życia)**. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, „każdy wypadek pozbawienia życia przez funkcjonariuszy państwa wymaga reakcji o prawnokarnym charakterze, więc przeprowadzenia śledztwa i – ewentualnie – procesu, prowadzącego do wyjaśnienia całokształtu okoliczności oraz ustalenia i ukarania osób odpowiedzialnych”¹⁰. W opinii ETPC, „zdecydowanie niewystarczające jest pozostawienie tylko cywilnoprawnych dróg działania, bo nie dają one możliwości ukarania sprawców”¹¹. Ponadto, „postępowanie karne musi zostać wszczęte i prowadzone **z urzędu**, gdy tylko władze powezmą wiadomość o przypadku pozbawienia życia; pozostawienie

⁶ Wyrok ETPCz z dn. 13 czerwca 2002 r. w sprawie *Anguelova p. Bułgarii*, par. 126-131.

⁷ Wyrok ETPCz w sprawie *Mojsiejew*, par. 63.

⁸ Zob. wyroki ETPCz: z 14 grudnia 2006 r. w sprawie *Tarariyeva p. Rosji*, par. 89; w sprawie *Dzieciak p. Polsce*.

⁹ Wyrok ETPCz z dn. 18 grudnia 2008 r. w sprawie *Kats i inni p. Ukrainie*, par. 112.

¹⁰ Zob. wyroki ETPCz w sprawach: *Ogur p. Turcji* (skarga nr 21594/93), *Magomadova i inni p. Rosji* (skarga nr 33933/05).

¹¹ Wyrok ETPCz w sprawie *Yasa p. Turcji* (skarga nr 22495/93).

*inicjatywy członkom rodziny nie czyni zadość państwowemu obowiązkowi działania*¹². Samo postępowanie zaś musi mieć **charakter efektywny**, tzn. musi być prowadzone w sposób pozwalający zarówno na ustalenie przebiegu wypadków, jak i – ewentualne – oskarżenie i ukaranie osób odpowiedzialnych za bezprawne działania. Warto nadmienić, że w warunkach ponoszenia przez władze pełnej odpowiedzialności za życie i zdrowia człowieka (np. pozbawienia wolności) nieadekwatność krajowego dochodzenia może doprowadzić do konkluzji, że doszło do naruszenia art. 2 w aspekcie materialnym¹³.

Należy wyraźnie podkreślić, że prawo do życia stanowi nadrzędną wartość w hierarchii praw człowieka. Artykuł 2 EKPCz zobowiązuje państwo do powstrzymania się przed umyślnym i bezprawnym pozbawieniem życia, ale także do **podjęcia niezbędnych kroków w celu ochrony jednostek**. Ponadto, **proceduralne obowiązki** wynikające z art. 2 EKPCz zostały określone przez Trybunał bardzo szeroko, a ich niedopełnienie ze strony państwa skutkować będzie stwierdzeniem naruszenia Konwencji. Helsińska Fundacja Praw Człowieka poleca zatem uwadze powyższe rozważania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Sprawa śmierci Agnieszki Pysz powinna bowiem zostać wyjaśniona wszechstronnie – tj. w sposób odpowiadający powołanym wyżej standardom Trybunału.

Mając powyższe na uwadze, zwracamy się do Pani Prokurator z prośbą o udzielenie nam informacji na temat toczącego się postępowania w przedmiotowej sprawie oraz bieżące informowanie nas o podejmowanych działaniach.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

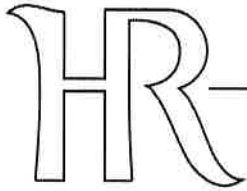
Z wyrazami szacunku

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
PREZES ZARZĄDU
11/10/20
Danuta Przywara

¹² Zob. wyroki ETPCz w sprawach: *Ergi p. Turcji* (skarga nr 23818/94), *Nachova i inni p. Bułgarii* (skargi nr 43577/98 i 43579/98).

¹³ Wyrok ETPCz w sprawie *Mojsiejew*, par. 65.

HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA HELSINKI FOUNDATION for HUMAN RIGHTS

RADA FUNDACJI

Halina Bortnowska-Dąbrowska Marek Antoni Nowicki
Jerzy Ciemniowski Teresa Romer
Janusz Grzelak Mirosław Wyrzykowski
Michał Nawrocki

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes: Danuła Przywara
Wiceprezes: Maciej Nowicki
Sekretarz: Piotr Kładoczny
Skarbnik: Lenur Kerymov
Członek Zarządu: Dominka Bychawska-Siniarska

Warszawa, dn. 4 października 2017 r.

2095/2017/PIP/MK

Szanowny Pan

płk Zbigniew Brzostek

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej
w Warszawie

ul. Wiśniowa 50

02-520 Warszawa

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej: Fundacja, HFPC) pragnie wyrazić zaniepokojenie publikacjami prasowymi, które ukazały się na stronach internetowych onet.pl – „Agnieszka. Śmierć monitorowana”¹ oraz gazeta.pl – „Zagadkowa śmierć w więziennej celi. <<Agnieszka umierała na oczach kilkudziesięciu osób>>”². Wspomniane artykuły dotyczą sprawy osadzonej **Agnieszki Pysz**, która zmarła w Areszcie Śledczym Warszawa-Grochów w dn. 7 czerwca 2017 r. Stan zdrowia Agnieszki Pysz miał pogarszać się gwałtownie już od momentu, gdy trafiła ona do aresztu śledczego w dn. 3 czerwca 2017 r. Z przytoczonych w publikacjach relacji współosadzonych wynika, że kobieta w ostatnich dniach życia *„puchła, nie oddawała moczu i ledwo dało się ją poznać”*. Z tekstów wynika również, że o złym stanie zdrowia p. Pysz miał być wielokrotnie zawiadamiany personel aresztu, jednak – zdaniem lekarza pracującego

¹Red. Janusz Schwertner, opubl. 30.09.2017 r., dostęp: 2.10.2017 r., http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/agnieszka-smierc-monitorowana/3t8y6y9?utm_source=wiadomosci_viasg&utm_medium=nitro&utm_campaign=allonet_nitro_new&srcc=ucs&utm_v=2.

² Red. mk, opubl. 1.10.2017 r., dostęp: 2.10.2017 r., <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114884,22451272,zagadkowa-smierc-w-wieziennej-celi-umierala-na-oczach-kilkudziesieciu.html>.

w jednostce – symulowała ona chorobę. W konsekwencji, karetka pogotowia miała zostać wezwana do osadzonej dopiero w dn. 7 czerwca 2017 r. Tego samego dnia kobieta zmarła.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka. Należy podkreślić, że śmierć osoby pozbawionej wolności w wyniku braku leczenia bądź niewłaściwego jej leczenia może stanowić naruszenie art. 2 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. W kontekście niniejszej sprawy pragniemy poczynić kilka systemowych uwag na temat gwarancji wynikających z **art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka**, stanowiącego o prawie do życia.

Po pierwsze, należy powtórzyć za L. Garlickim, że pozbawienie wolności przez funkcjonariuszy państwowych oznacza **przejęcie przez nich odpowiedzialności za życie i integralność fizyczną danej osoby**. Zakłada się bowiem, że – skoro już doszło do pozbawienia wolności – to osoba taka pozostaje pod pełną kontrolą państwa i nie może stwarzać zagrożeń, o jakich mówi art. 2 ust. 2 EKPCz. Śmierć osoby w jakikolwiek sposób pozbawionej wolności rodzi po stronie państwa obowiązek wykazania, że jego funkcjonariusze nie ponoszą za nią odpowiedzialności. Odpowiedzialność państwa przybiera tu szerszy charakter, gdyż, obok generalnie przewidzianej przez art. 2 ust. 2 EKPCz odpowiedzialności za ekscesywne użycie „śmiertelnej siły”, pojawia się **odpowiedzialność za zaniedbania prowadzące do utraty życia spowodowanej działaniami osób trzecich, chorobą bądź wypadkiem**³. Ponadto, „państwo odpowiada, przede wszystkim, za sytuacje **nagłej utraty życia przez zatrzymanego**. Pojawiać się wówczas może przypuszczenie, że śmierć stała się wynikiem maltretowania przez funkcjonariuszy”⁴. Choć generalnie Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu przyjmuje, że fakt spowodowania śmierci przez funkcjonariuszy powinien zostać wykazany „w sposób wykluczający rozsądne wątpliwości”, to – w kontekście osób pozbawionych wolności – wykazanie „może wynikać z równoległego wystąpienia dostatecznie poważnych, jasnych i spójnych poszlak bądź niepodważalnych domniemań faktycznych (...) W istocie rzeczy, można uznać, że **na władzach spoczywa ciężar przedstawienia satysfakcjonującego i przekonującego wyjaśnienia**”⁵.

³ L. Garlicki (red.), Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1-18, Tom. 1, Warszawa 2010, s. 81.

⁴ Tamże.

⁵ Zob. wyroki ETPCz w sprawach: *Salman p. Turcji* (skarga nr 21986/93), *Tanli p. Turcji* (skarga nr 26129/95), *Ognyanova i Choban p. Bułgarii* (skarga nr 46317/99).

Szczególnego podkreślenia wymaga obowiązek władz, polegający na **udzieleniu natychmiastowej pomocy lekarskiej** osobie pozbawionej wolności, która znalazła się w stanie zagrożenia życia. Od funkcjonariuszy (również Służby Więziennej) powinno się oczekiwać zdolności do dostrzeżenia sytuacji nagłego pogorszenia się stanu osadzonego oraz natychmiastowego wezwania pomocy⁶. Odpowiedzialność za, nawet nieumyślne, wywołanie skutku śmiertelnego wzmacnia się, gdy wykazane zostanie, że funkcjonariusze nie dopełnili obowiązujących procedur. Trybunał w przeszłości stwierdzał naruszenie art. 2 np. w sytuacji śmierci osoby unieruchomionej pasami bezpieczeństwa w izbie wytrzeźwień wobec braku regularnej kontroli jej stanu⁷. Odpowiedzialność państwa może pojawić się zwłaszcza na tle **śmierci osoby pozbawionej wolności w wyniku jej choroby**. Z bogatego orzecznictwa ETPCz jednoznacznie wynika, że brak leczenia bądź niewłaściwe leczenie osadzonego, który w rezultacie zmarł, stanowi naruszenie art. 2 Konwencji⁸. W kontekście niniejszej sprawy szczególnego znaczenia nabiera wyrok w sprawie *Kats i inni p. Ukrainie*, który dotyczył śmierci więźnia po zbyt późnej reakcji administracji zakładu karnego na oczywiście poważne objawy chorobowe⁹.

Artykuł 2 Konwencji zobowiązuje także państwo do **wyjaśnienia każdego przypadku utraty życia, który w sposób oczywisty nie wynika z przyczyn naturalnych (aspekt proceduralny prawa do życia)**. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, „każdy wypadek pozbawienia życia przez funkcjonariuszy państwa wymaga reakcji o prawnokarnym charakterze, więc przeprowadzenia śledztwa i – ewentualnie – procesu, prowadzącego do wyjaśnienia całokształtu okoliczności oraz ustalenia i ukarania osób odpowiedzialnych”¹⁰. W opinii ETPC, „zdecydowanie niewystarczające jest pozostawienie tylko cywilnoprawnych dróg działania, bo nie dają one możliwości ukarania sprawców”¹¹. Ponadto, „postępowanie karne musi zostać wszczęte i prowadzone **z urzędu**, gdy tylko władze powezmą wiadomość o przypadku pozbawienia życia; pozostawienie

⁶ Wyrok ETPCz z dn. 13 czerwca 2002 r. w sprawie *Anguelova p. Bułgarii*, par. 126-131.

⁷ Wyrok ETPCz w sprawie *Mojsiejew*, par. 63.

⁸ Zob. wyroki ETPCz: z 14 grudnia 2006 r. w sprawie *Tarariyeva p. Rosji*, par. 89; w sprawie *Dzieciak p. Polsce*.

⁹ Wyrok ETPCz z dn. 18 grudnia 2008 r. w sprawie *Kats i inni p. Ukrainie*, par. 112.

¹⁰ Zob. wyroki ETPCz w sprawach: *Ogur p. Turcji* (skarga nr 21594/93), *Magomadova i inni p. Rosji* (skarga nr 33933/05).

¹¹ Wyrok ETPCz w sprawie *Yasa p. Turcji* (skarga nr 22495/93).

inicjatywy członkom rodziny nie czyni zadość państwowemu obowiązkowi działania”¹². Samo postępowanie zaś musi mieć **charakter efektywny**, tzn. musi być prowadzone w sposób pozwalający zarówno na ustalenie przebiegu wypadków, jak i – ewentualne – oskarżenie i ukaranie osób odpowiedzialnych za bezprawne działania. Warto nadmienić, że w warunkach ponoszenia przez władze pełnej odpowiedzialności za życie i zdrowia człowieka (np. pozbawienia wolności) nieadekwatność krajowego dochodzenia może doprowadzić do konkluzji, że doszło do naruszenia art. 2 w aspekcie materialnym¹³.

Należy wyraźnie podkreślić, że prawo do życia stanowi nadrzędną wartość w hierarchii praw człowieka. Artykuł 2 EKPCz zobowiązuje państwo do powstrzymania się przed umyślnym i bezprawnym pozbawieniem życia, ale także do **podjęcia niezbędnych kroków w celu ochrony jednostek**. Ponadto, **proceduralne obowiązki** wynikające z art. 2 EKPCz zostały określone przez Trybunał bardzo szeroko, a ich niedopełnienie ze strony państwa skutkować będzie stwierdzeniem naruszenia Konwencji. Helsińska Fundacja Praw Człowieka poleca zatem uwadze powyższe rozważania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Sprawa śmierci Agnieszki Pysz powinna bowiem zostać wyjaśniona wszechstronnie – tj. w sposób odpowiadający powołanym wyżej standardom Trybunału.

Mając powyższe na uwadze, zwracamy się do Pana Dyrektora z prośbą o udzielenie nam informacji na temat toczącego się postępowania w przedmiotowej sprawie oraz bieżące informowanie nas o podejmowanych działaniach.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

2 wyłączenie z urzędu

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
PREZES ZARZĄDU
Danuta Przywara
Danuta Przywara

¹² Zob. wyroki ETPCz w sprawach: *Ergi p. Turcji* (skarga nr 23818/94), *Nachova i inni p. Bułgarii* (skargi nr 43577/98 i 43579/98).

¹³ Wyrok ETPCz w sprawie *Mojsiejew*, par. 65.